Dvojhlas

Osudy a dílo pokrokové kyperské básnířky, kritičky a novinářky Elli Peonidou mi objevil při jednom náhodném setkání dr. František Velišek. Tenkrát velice poutavě vyprávěl o její nejnovější knize esejů Tváří v tvář, v níž soustředila příběhy a portréty svých přátel a současně významných pokrokových osobností světové kultury — prozaiků, básníků, malířů, hudebníků, filmových umělců, ale i jinak významných lidí. Osobností, které svůj život a tvorbu spojily s bojem za pokrokové ideály nejenom na Kypru a v Řecku, ale také v dalších částech světa — s bojem za sociální spravedlnost, za mír, proti hrozbě jaderné války. Dr. František Velišek vyprávěl o autorce E. Peonidou, rodačce z ostrova, jejž kdysi ozářila svým úsměvem Afrodita, ale překryla ho clonami pláče, který vyvolaly skutky Asyřanů, Egypťanů, Peršanů, Římanů, Byzantinců, křižáků, Janovanů, Benátčanů, Turků a Britů, pláče, který neutichal celá tisíciletí. Dlouhých sedmadvacet století trvala cizácká nadvláda na Kypru. A potom přišel rok 1974, »nejtragičtější v trýznivých dějinách Kypru«. Události na ostrově burcovaly lidské svědomí, celý svět zachvátilo hnutí solidarity s bojem Kypřanů.

Elli Peonidou

Tato dramatická a složitá situace se promítá také do umělecké tvorby E. Peonidou (mj. manželky Panikose Peonidose — člena ÚV Pokrokové strany pracujícího lidu Kypru — AKEL) v básnických sbírkách Obžaloba, Odsouzení. A znovu se v hovoru vracíme ke knize esejů Tváří v tvář (k rukopisným kapitolám, které autorka poslala dr. Velíškovi) a současně také k básníku a diriqentovi M. Theodorakisovi, který už v roce 1958 zhudebnil jeho cyklus veršů inspirovaný smrtí mladého dělníka

Němí svědkové bouřlivých kyperských dějin

zabitého při demonstraci v Soluni. Tehdy tímto svým činem šokovali měšťácké literární a hudební kritiky, ale oběma umělcům to nevadilo. Právě naopak. Byl to začátek plodné spolupráce, kterou nedokázala přerušit ani plukovnická junta, jež se v roce 1967 zmocnila vlády v Řecku. Ritsos byl uvězněn na internačním ostrově Lerosu, Theodorakis daleko od něho na Peloponésu. A přece dokázali téměř nemožné. Ritsos napsal v internačním táboře verše, které ilegálně poslal Theodorakisovi. Ten bez klavíru, bez jediného hudebního nástroje verše zhudebnil. Nebyly určeny pro gramofonové desky, nikdo by je tenkrát v Řecku nenahrál. Šířily se od člověka k člověku, dodávaly odvahu, burcovaly do boje proti tyranii. Do roka je znalo a tajně zpívalo celé Řecko.

Dál listujeme řeckým originálem knihy E. Peonidou a objevují se nová jména a pro ně i nové souvislosti; v nich se skládá zajímavá mozaika vztahu dr. Fr. Veliška k Řecku a Kypru, vztahu ne povrchního, turistického. A jak vyplynulo z dalšího hovoru, mezi těmi, kteří dr. Velíškovi pomáhali objevovat různé stránky řecké skutečnosti, byla řada těch, o nichž právě píše E. Peonidou ve své knize Tváří v tvář: J. Ritsos, M. Theodorakis, E. Alexiou, M. Argyrakis a mnoho dalších. A snad právě v této chvíli vykrystalizoval nápad koncipovat pořad jako dvojhlas, jako dialog o společných přátelích a známých, které měl každý po svém možnost poznat a prožít s nimi zajímavé chvíle, o lidech osobitých, kteří nikdy nevolili postoj pasivních komentátorů, nemysleli jen ve slovech, ale naplňovali je skutky.

»Kdybych sečetl všechny týdny a měsíce, které jsem na Kypru strávil, dalo by to dohromady určitě víc než rok. Poznal jsem za tu dobu celý krásný a přitom nešťastný ostrov, kde lidé, kteří dříve žili spokojeně, pokojně spolu nebo blízko sebe po celé generace, jsou dnes odděleni násilně vytvořenou hranicí. Setkal jsem se za tu dobu s řadou zajímavých osobností z řecké i turecké části. Spisovatelka E. Peonidou mezi nimi shodou náhod nebyla.« K setkání došlo až v Praze, kde se E. Peonidou zastavila cestou z mírového kongresu v Paříži.

Ale česko-kyperské dialogy a literární spolupráce zapouštěly kořínky už dávno před tím, než byla 21. října 1985 podepsána v Praze Dohoda o spolupráci mezi Čs. rozhlasem a kyperskou rozhlasovou společností CBC. S literární redakcí např. už víc než deset let spolupracuje básník, překladatel, režisér a náměstek ředitele kyperské televize Tassos Georgiou. Literárně hudební kompozice Dvojhlas je dialogem nejen česko-kyperským, je internacionálním hlasem všech tvůrčích a pokrokových osobností, pro které boj za sociální pokrok, za mír a proti jaderným zbraním je aktuální životní otázkou.

Pořad Dvojhlas připravil z překladu Stavruly Moisidou František Velišek, který v režii Jany Klimentové v pořadu také s Marií Marešovou účinkuje.